

MAZOWIECKIE SAMORZĄDOWE
CENTRUM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

Wydział w Warszawie

KOMUNIKACJA
SPRZYJAJĄCA
WSPÓŁPRACY

Rodzice uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

1

Komunikacja dla współpracy

Rada ds Kształcenia Nauczycieli w 1997 r, przedstawiła podstawowy zakres kompetencji nauczycielskich, które stały się podstawą do opracowania standardów kształcenia nauczycieli. Nauczyciel powinien posiadać wiedzę i umiejętności w zakresie:

- 1) dydaktycznym;
- 2) wychowawczym i społecznym, związanych z umiejętnością rozpoznawania potrzeb ucznia, zdolnością do współpracy w różnorodnych relacjach międzyludzkich;
- 3) kreatywnym, wyrażającym się zdolnością do samokształcenia, innowacyjnością i niestandardowością działań w powiązaniu ze zdolnościami adaptacyjnymi, mobilnością i elastycznością;
- 4) prakseologicznym, wyrażającym się skutecznością w planowaniu, realizacji, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych;
- 5) komunikacyjnym, wyrażającym się skutecznością zachowań werbalnych i pozawerbalnych w sytuacjach edukacyjnych, a ponadto znajomością przynajmniej jednego języka obcego w stopniu zaawansowanym;
- 6) informacyjno-medialnym, wyrażającym się umiejętnością korzystania z technologii informacyjnych i komunikacyjnych i zastosowania ich w nauczaniu

Co utrudnia komunikację?

Bariery komunikacyjne

semantyczne

- Zniekształcanie informacji: wielkość, szybkość, objętość informacji, niezrozumiały język (terminologia)

fizyczne i środowiskowe

hałas, temperatura, miejsce, pora dnia, zakłócenia urządzeń technicznych, zbyt duża liczba uczestników, zła aranżacja pomieszczenia, presja czasu

psychologiczne

negatywne nastawienie, nieśmiałość, brak zainteresowania/ zbyt duże zaangażowanie emocjonalne, lekceważenia słuchaczy, brak przygotowania merytorycznego, brak koncentracji, monotoność wypowiedzi, różnice temperamentów, nieumiejętność słuchania, zmęczenie

Co sprzyja komunikacji?

Przygotowanie do rozmowy

- Jaki jest cel spotkania?
- Gdzie się spotkamy i ile czasu potrzebujemy?
- Co wiem o sytuacji ucznia w szkole?
- Jakich zachowań rodzica mogę się spodziewać?
- Kogo jeszcze warto zaprosić na spotkanie?

Aktywność w trakcie rozmowy

- Parafrazowanie : O ile dobrze rozumiem chodzi o to, że...
- Klaryfikacja : Która z tych spraw jest dla pani najważniejsza?
- Odzwierciedlanie : Widzę, że ta sytuacja bardzo panią niepokoi.
- Komunikaty „ja”

Konstruktywne podsumowanie

- informacja zwrotna „FUKO”:
 - Fakty
 - Uczucia
 - Konsekwencje
 - Oczekiwania
- Podsumowanie ustaleń: krótka, konkretna informacja :
 - co zrobi uczeń, rodzic, nauczyciel?
 - w jakim czasie wykonane zostaną zadania?
 - w jaki sposób podsumujemy nasze działania?

Komunikacja według von Thuna

Friedmann Schulz von Thun jest profesorem i wykładowcą psychologii na uniwersytecie w Hamburgu. Prócz dorobku naukowo-dydaktycznego, posiada również ogromne doświadczenie jako trener komunikacji interpersonalnej. Wnioski z własnych obserwacji i doświadczeń konfrontowane przez wiele lat z obserwacjami i doświadczeniami jego kursantów stały się podwalinami teorii „kwadratu komunikacyjnego” nazywanego też teorią „czworga uszu”.

- RZECZOWE - zwraca uwagę na fakty, informacje;
- APELU - zwraca uwagę na to, do czego nadawca chce nas nakłonić;
- RELACYJNE - zwraca uwagę na to, co sądzi nadawca o relacji z odbiorcą. Nazywane też jest drażliwym.
- UJAWNIANIA SIEBIE - zwraca uwagę na to, jakie uczucia, emocje przekazuje nam nadawca

- RZECZOWE -formułują komunikat zawierający fakty, dane, statystyki, informacje
- APELU - jasno określają, czego chce nadawca i jak ma się zachować odbiorca;
- RELACYJNE - podkreślają, co sądzi nadawca o relacji z odbiorcą. Nazywane też jest drażliwym.
- UJAWNIANIA SIEBIE - podkreślają uczucia i emocje jakie chciałby przekazać nadawca przekazuje nam nadawca

Jakim "uchem" słuchasz?

Zadanie polega na tym, abyś wskazał jedną – najbardziej Tobie pasującą propozycję: a), b), c), d) - myślenia, odpowiedzi, działania do każdej z 13 sytuacji.

Na końcu testu znajduje się tabelka, w której należy zakreślić wybrane litery. Kolumna z największą liczbą zaznaczeń wskaże, którym uchem masz zwyczaj odbierać komunikaty płynące od innych ludzi.

Sytuacja 1

Spotykasz kolegę, który widząc Cię, mówi: „Mamy dziś kolejną konferencję”. Myślisz:

- a) Kolega chce powiedzieć, że nienawidzi tych nasiadówek!
- b) Kolega przypomina, że miał mi za złe, że na poprzedniej konferencji nie siedzieliśmy obok siebie: „Może byśmy wreszcie usiedli razem?”
- c) Dziś jest ten dzień, w którym odbywa się konferencja. Zdaniem kolegi powinniśmy ustalić termin następnej konferencji, żeby nie robić ich dzień po dniu.
- d) Kolega mówi mi, że dziś jest konferencja.

Sytuacja 2

Stoisz w kolejce do okienka kasy PKP, ponieważ organizujesz wycieczkę dla swojej klasy. Chcesz zadać 2 pytania:

1. Na który peron przyjedzie pociąg do X?
2. O której godzinie w mieście X będzie przesiadka do miasta Y?

Po zadaniu pierwszego pytania, słyszysz nieprzyjemny ton głosu i odpowiedź: „Kasa informacji nie udziela”. Myślisz:

- a) Osoba pracująca w kasie ma ciężki dzień!
- b) Nie otrzymam tej informacji w kasie PKP.
- c) Jak ona się do mnie zwraca!
- d) Już mi odpowiedziała i uważa, że ma mnie „z głowy”.

Sytuacja 3

Prowadzisz dziś lekcję zupełnie nową metodą. Stojąc przy tablicy, słyszysz: „O, to coś nowego!”. Myślisz:

- a) Tak, to prawda, nie uczyliśmy się jeszcze w ten sposób.
- b) Czy to zadziała? Chyba nic nie rozumieją!
- c) Muszę częściej przygotowywać lekcje, wykorzystując innowacyjne metody.
- d) Są niewdzięczni, myślą, że nie potrafię poprowadzić ciekawej lekcji!

Sytuacja 4

W czasie przerwy podchodzi do Ciebie uczeń i mówi: „A chłopaki z IV palą w ubikacji”. Myślisz:

- a) Muszę mu powiedzieć, że już tam idę i z nimi porozmawiam.
- b) Jak będą się czuli, kiedy kobieta wejdzie do męskiej toalety?
- c) Są na szczęście dzieci, którym to przeszkadza!
- d) Problem papierosów nadal aktualny.

Sytuacja 5

Dzwonek na lekcję po długiej przerwie. Podchodzi do Ciebie 17-letnia uczennica i mówi:

„Mogę iść do toalety? Trochę się spóźnię”. Myślisz:

- a) Usprawiedliwia spóźnienie.
- b) Ma problem z fizjologią lub źle się czuje.
- c) A co robiła na przerwie – pracę domową?
- d) Prosi, żeby chwilę poczekać, nie zaczynać nowego tematu lekcji bez niej.

Sytuacja 6

Uczeń wchodzi do klasy i mówi: „Tu w ogóle nie ma tlenu!” Myślisz:

- a) Jest duszno.
- b) Otwórzcie okna!
- c) Chyba mu gorąco.
- d) Czy to ja mam wietrzyć klasę?

Sytuacja 7

Nauczyciel mówi do uczennicy, która chodzi po korytarzu w czasie lekcji:

„Już jest kwadrans

po przerwie”. Dziewczyna odpowiada: „Tak, wiem ale...”

Co dziewczyna chciała zakomunikować nauczycielowi?

- a) Teraz jest lekcja, ma pan rację.
- b) Mam problem.
- c) Pomóż mi!
- d) Coś pan taki troskliwy!

Sytuacja 8

Nauczycielka mówi: „Zrobimy sobie kartkówkę”. Wyobrażasz sobie myśli uczniów:

- a) No już, na pewno ona też da sobie zrobić!
- b) Trzeba wyciągnąć kartki.
- c) Coś jej się nie podoba i od razu sprawdzian!
- d) To pewnie będą dwa pytania o definicje z poprzedniej lekcji..

Sytuacja 9

Chłopcy po lekcji WF-u pytają nauczyciela, z którym mają kolejną lekcję: „Możemy zjeść śniadanie?” Myślisz:

- a) Uczniowie są głodni, czują ssanie w żołądku.
- b) Uczniowie domagają się przerwy, której nie mieli.
- c) Uczniowie pokazują, że zgoda nauczyciela rozpoczynającego kolejną lekcję jest dla nich ważna.
- d) Uczniowie pokazują, że nie mieli czasu na śniadanie.j.

Sytuacja 10

Koleżanka ucząca biologii poprosiła Cię, abyś pod jej nieobecność przez miesiąc zaopiekowała się rybkami w akwarium w jej pracowni. Przez pierwsze dwa tygodnie wypełniasz zadanie systematycznie, jednak w drugiej połowie miesiąca zaniedbujesz rybki. Po powrocie koleżanka stwierdza: „Ależ te rybki mają brudno”. Myślisz:

- a) Tak, ona ma rację.
- b) Zawiodła się na mnie.
- c) Chyba jest poirytowana.
- d) Oczekuje, że pomogę w oczyszczeniu akwarium

Sytuacja 11

W trakcie spożywania śniadania przez uczniów kl. „0”, któreś z dzieci mówi: „Coś zielonego jest na tej kanapce”. Myślisz:

- a) To może być natka pietruszki.
- b) Nie lubi zieleniny.
- c) Chce, abym się nim zajęła.
- d) Trzeba mu dać inne kanapki.

Sytuacja 12

Spotykasz koleżankę sprzed lat i po kilku słowach słyszysz: „Czy mi się wydaje, czy Ci się przytyło?”. Myślisz:

- a) Ma satysfakcję, że jestem grubsza od niej.
- b) Ale wstyd!
- c) Powinnam się odchudzić.
- d) Mówi mi, że utyłam.

Sytuacja 13

Kolega obiecał, że do poniedziałku odda do biblioteki książkę pożyczoną na Twoje nazwisko. We wtorek bibliotekarka alarmuje Cię, że książka nie została zwrócona. Wysyłasz do kolegi ponaglącego SMS-a: „Hej, co z tą książką?” Co Twoim zdaniem kolega pomyśli?

- a) O, jaki nadgorliwy! Ale mu się spieszy!
- b) Już, już oddaję!
- c) Oddam książkę dzisiaj po południu.
- d) Przepraszam, nie martw się, na pewno oddam.

Sytuacja 1	a	c	b	d
Sytuacja 2	a	b	c	d
Sytuacja 3	b	a	d	c
Sytuacja 4	c	d	b	a
Sytuacja 5	b	a	c	d
Sytuacja 6	c	a	d	b
Sytuacja 7	b	a	d	c
Sytuacja 8	c	d	a	b
Sytuacja 9	a	d	c	b
Sytuacja 10	c	a	b	d
Sytuacja 11	b	a	c	d
Sytuacja 12	a	d	b	c
Sytuacja 13	d	c	a	b
ucho	ujawniania siebie	rzeczowe	relacyjne	apelu

źródło: Bednarkowa W., Kosiarek T., Rybczyńska J., Nauczyciel XXI w - jakim językiem mówić i jakim uchem słuchać, aby uczyć z sukcesem., ORE

Jakim "uchem" słuchasz?

apelu

masz znacznie większą od innych zdolność wsłuchiwania się w oczekiwania i życzenia ludzi i sprawia Ci radość, kiedy możesz coś zrobić dla innych. „Ucho apelowe” koresponduje często z „uchem ujawnienia siebie”, czyniąc osoby, u których w znacznym stopniu aktywnych jest oboje „uszu”, szczególnie wrażliwymi na związki międzyludzkie.

relacyjnym

masz rozwinięte „ucho”, które pozwala Ci odbierać z komunikatów informacje, uczucia, treści ułatwiające budowanie dialogu. Z każdej wiadomości, z każdego komunikatu próbujesz wychwycić to, co chcą Ci przekazać inni, i właśnie dlatego Twoja postawa sprzyja rozmowie, rozwijaniu się komunikacji, tworzeniu się związków. Jest jednak w tym i pewne niebezpieczeństwo. Grozi Ci – w znacznie większym stopniu niż innym – zwątpienie w siebie samego, w swą wartość, ale pojawia się także zagrożenie egocentryzmem, skupieniem na sobie.

rzeczowym

masz skłonność skupiać swą uwagę na istocie rzeczy. Może się zdarzyć, że nie usłyszysz emocjonalnych akcentów, które zawarte są w konkretnej wypowiedzi. Jednakże w sytuacjach, w których ważne jest meritum, jesteś osobą niezastąpioną, bo nie rozpraszasz swej uwagi uczuciowymi podtekstami.

ujawniania siebie

skupiasz swą uwagę na tym, co – formą i treścią – mówią Twoi rozmówcy o sobie samych. Ty również zwracasz uwagę na ten aspekt ujawnienia siebie samego. Niezależnie od tego, czy skłaniasz się raczej ku ocenie pozytywnej (wspieranie), czy krytycznej (ocena negatywna) – zawsze zwracasz uwagę na to, co nadawca nieświadomie „mówi” o sobie. Z takiego sposobu porozumiewania się płyną, więc pewne korzyści, ale także i zagrożenia. Słuchając go, myślisz o nim oceniając go, przypisując mu cechy wartościujące, np. zdenerwowany-spokojny, nieśmiały-odważny itp.

Jak zamienić problem na cel?

- 1** Na czym polega trudność?
- Mój problem polega na tym, że...

ZAPLANUJ WSPÓLDZIAŁANIE Z RODZICAMI

- Opisz sytuację
- Sformułuj problem
- Zamień problem na cel
- Zaprojektuj plan współdziałania
- Zaproś do współpracy innych nauczycieli, rodziców i uczniów
- Wykonajcie plan
- Podsumujcie efekty
- Jak będziecie razem świętować sukces?

- 6** Co zyskasz dzięki osiągnięciu celu (pożądaney sytuacji)?
- Dzięki osiągnięciu mojego celu zyskam:...

- 2** Czego chcesz zaprzestać, a czego unikać?
- Chcę przestać...
 - Chcę unikać...

- 3** Czego chcesz w zamian obecnej sytuacji problemowej?
- W zamian chcę...

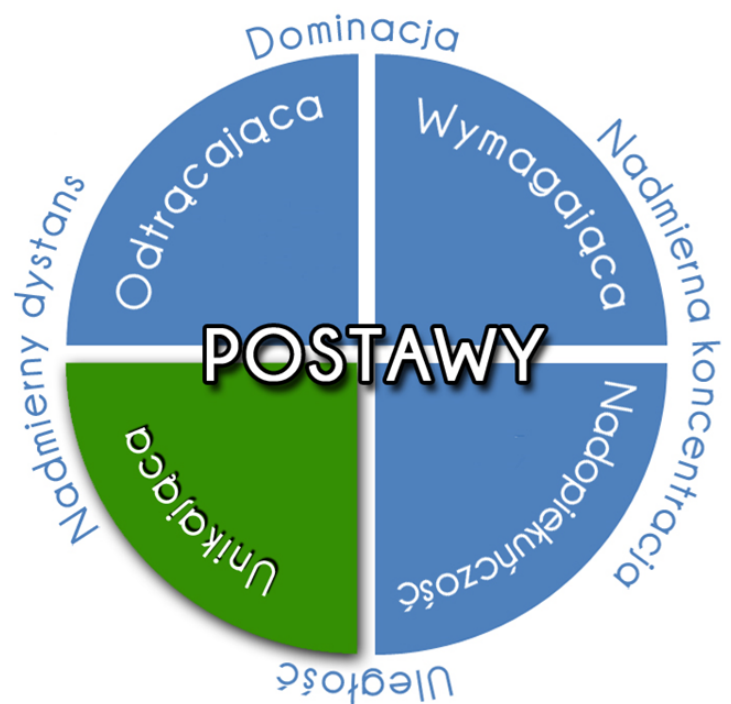
- 4** Jakie cechy i umiejętności chcesz posiadać w powyższej sytuacji?
- Chcę posiadać następujące cechy i umiejętności:

- 5** Jak wygląda zatem Twoja pożądana sytuacja?
- Moja pożądana sytuacja (mój cel) polega na tym, że ja...

2

Postawy rodzicielskie

Zastanawiając się nad jakością relacji rodziców uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ze szkołą warto przyjrzeć się postwom rodzicielskim, postawom wobec niepełnosprawności dziecka. Od postawy rodziców w dużej mierze zależy, czy uczeń będzie prawidłowo funkcjonował w środowisku szkolnym, rozwijał swoje mocne strony, talenty i zainteresowania. Postawa ma też wpływ na oczekiwania rodziców wobec szkoły i na skuteczność nawiązywania współpracy na rzecz rozwijania osobowości dziecka.

Przeżycia rodziców po ujawnieniu niepełnosprawności

1 szok

- Uczucia: rozpacz, żal, lęk, poczucie krzywdy, beznadziejność, bezradność
- Emocje: płacz, krzyk, agresja, zaburzenia snu, łaknienia,
- Postawy: wrogość, poczucie winy, izolacja

2 kryzys emocjonalny

- Uczucia: nieuznawanie faktu, wiara w cud, poszukiwanie winnych,
- Emocje: mobilizacja – apatia, przygnębienie
- Postawy: deformowanie obrazu dziecka, podważanie diagnozy,

CZYNNIKI WARUNKUJĄCE PRZEŻYWANIE

- Na jakim etapie rozwoju dziecka pojawia się niepełnosprawność?
- W jaki sposób rodzice dowiadują się o niepełnosprawności dziecka?
- Jaki jest rodzaj i stopień niepełnosprawności?
- W jakim stopniu niepełnosprawność jest widoczna?
- Jak dziecko się zachowuje?
- Jakie są wartości i cele życiowe rodziny/rodzica?

3 pozorne przystosowanie

Dezorganizacja funkcjonowania całej rodziny

- Uczucia: poczucie zawodu, klęski, osamotnienia, beznadziejności
- Emocje: negatywne emocje, pesymizm, depresja
- Postawy: kłótnie, konflikty, ucieczka od obowiązków, opuszczenie rodziny.

Idealizowanie zdrowych dzieci, stawianie im wygórowanych wymagań

4 konstruktywne przystosowanie

- Uczucia: zadowolenie z kontaktu,
- Emocje: radość, satysfakcja,
- Postawy: rozpatrywanie mocnych i słabych stron, konstruktywna pomoc,

Jak rozpoznać postawy rodziców?

Nauczyciel analizując postawę rodzicielską bierze pod uwagę trzy składniki:

myślowy

Jakie są poglądy rodziców na wychowanie?

uczuciowy

Jakie emocje dominują w relacji rodzic - dziecko?

zachowania

Jakie są działania rodziców w relacji z dzieckiem?

Obserwację zachowania dziecka w sytuacjach szkolnych i w relacji z rodzicami warto uzupełnić o informacje z wywiadu z rodzicem.

Pytania, które pomagają rozpoznać postawy rodzicielskie:

1. Jakie wymagania rodzice stawiają dziecku?
2. Jakie kary stosują wobec dziecka?
3. Jak dużo czasu poświęcają dziecku?
4. Co najbardziej lubią robić wspólnie z dzieckiem?

Jak pracować z rodzicem...

nadmiernie opiekuńczym

- Nie ulegać – umiejętność dominacji bez przesadnej pewności siebie
- Zaproponuj działania oddalone od dziecka (nie branie udziału w zajęciach)
- Naucz umiejętności egzekwowania i swobody dla dziecka
- Bezwzględnie docień osiągnięcia dziecka.
- Chwal za samodzielność dziecka a nie za zadanie

unikającym

- Zaproponuj działania bliżej dziecka (Weronika Sherbone)
- Reaguj gdy zapominają - bądź natrętny
- Nie oceniaj – wzmacniaj
- Uwzględnij ich rozkład dnia
- Bezwzględnie docień to co zrobili.
- Bardziej chwal rodzica niż osiągnięcia dziecka

nadmiernie wymagającym

- Nie ulegać – umiejętność dominacji bez przesadnej pewności siebie
- Zaproponuj działania oddalone od dziecka
- Naucz umiejętności prowadzenia obserwacji i zapisywania wyników
- Bezwzględnie docień relacje
- Chwal za dawanie swobody dziecku a nie za zadanie

odtrącającym

- Bezwzględnie skoncentruj się na dziecku i zrezygnuj ze współpracy z rodzicem

Postawa pozytywna, czyli...

akceptacja dziecka
współdziałanie z dzieckiem,
rozumna swoboda,
uznanie praw dziecka

Rodzice uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

KOMUNIKACJA
SPRZYJAJĄCA
WSPÓŁPRACY

Materiały dla uczestników szkolenia
prowadzonego przez specjalistów
Mazowieckiego Samorządowego
Centrum Edukacji Nauczycieli
dr Beatę Rolę - konsultantkę ds pracy z
uczniem ze specjalnymi potrzebami
edukacyjnymi
mgr Ewę Sienkiewicz - doradczynię
metodyczną dla pedagogów.

Zapraszamy do kontaktu

email: beata.rola@mscdn.edu.pl
ewa.sienkiewicz@mscdn.edu.pl

MAZOWIECKIE SAMORZĄDOWE
CENTRUM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

Wydział w Warszawie

